

*Pallabres del
Presidente de
l'Academia*

Otra vegada más el Día de les Lletres axunta un gran conceyu. Asturianos y asturianos de tol país amuesen asina'l so venceyamientu a un procesu que toos entienden comu de fondu compromisu con Asturias, cola so llingua, cola so cultura, cola mesma redeña popular qu'entá alita.

L'Academia agradez la vuesa presencia equí onde nun s'esixe sinón esi sentimientu sinceru y un votu de llucha pa llograr un futuru más prestosu. Naide será a facenos refugar si tolos díes arreblagamos percima'l nueu varganaz con que nagüen por llendamos.

Y güei esta Academia fai delante toos un nueu brinde a enfotase nel futuru acoyendo a otres persones que vienen de nueso a una andecha que ye difícil pero vidable, comprometida pero prestosa.

Tres nuevos miembros correspondientes inxérense

agora ente nós: Emilio Barriuso, Adolfo Camilo Díaz, Próspero Morán. Toos tres ufieren méritos qu'aconseyen face-yos un llugar nesta Institución. Emilio Barriuso vien acompañáu del so llabor d'investigación so la fala marinera na so terminoloxía ténica; esi trabayu fai que la llingua asturiana tea perenriquecida colos datos arrecoyíos pol llabor posáu qu'esti nueu académicu ufierta. Adolfo Camilo Díaz allúgase ente nós sofítáu nel yá notoriu facer lliterariu que lu empobina (nuna llingua hasta hai bien poco amuñonada pola vieya cultura rural) a respir por estayes nueves, les más llargues y ambicioses. Próspero Morán vien asitiase ente nós con munches fuyes escrites nos periódicos, con munches pallabres llanzaes a les ondes, con munches imáxenes televisives impresas nes neñines de los nuevos güeyos. Investigadores, escritores, periodistes reciban asina la nuesa reconocencia. Son razones de dixebrau calter les que sofiten l'acoyida qu'agora facemos, pero les estremaes razones tienen una llinia de xuntura: la so aceptación ensin reserves de la llingua, de la so normalización, deprendimientu y emplegu. Nun ye abondo ser bon investigador, escritor o profesional de los medios de comunicación pa enxertase nesta Academia: fai falta, arriendes d'ello, un compromisu cola normalización. En tolos casos podrán asoleyase resquebres y fisures nel facer de los agora escoyíos pero que naide ente nós s'atreva a llanzar el primer cuetu de condena. Que naide lo faiga porque toos pecamos escontra esa llingua a la que tenemos qu'afayar tolos dies nos requexos de la vieya fala. Comu persiempre dixi somos una Academia non de figures, porque tamos siempre fayéndonos, porque mos enquivocamos dacuandu. La fala de güei y la escritura de güei serán ameyoraes mañana iguando les deficiencias presentes; si aguardamos ser perfectos enantes d'entamar la xera, taría, de xuru, ensin llabrar la primera faza.

Comu tolos años, esti día ye de vezu qu'afondemos na conocencia del asitiamientu de la llingua na sociedá.

Fai falta ver los llogros acollechaos y dase cuenta de les torques nueves qu'entremecen el camín.

De mano, la mio opinión ye que s'enancha'l terrén onde la llingua s'alluga al dir fayendo que la información más iguada llegue a xente ensin esmolecimientu llingüísticu o con ésti muí en segundu llugar.

La escritura sigue los pasos entamaos. Que naide camiente que mos asittamos nel cumal pero tampoco que naide pescancie que ye esti un mal momentu pa les nueses lletres. Tamos entá lloñe, ye verdá, de que puea daquién llamentase con Covarrubias nel sieglu XVIII: "Hanse dado tantos a escribir, que ya no hay donde quepan los libros...". Equí anque hai llibros, y valoratibles, entá son abondes les estanterías vacies; pero tamién sabemos que namái cuando munchos escriban habrá dellos que de veres ufierten un llabor peracabáu. De toes maneres yo nun veo peligru pal futuru de la nuesa lliteratura mentantu collumbremos futuru pa la llingua. El problema ta en que la llingua nun dirá alantre si les coses siguen el camín que güei conocemos. La escolarización esti añu nun foi a más. Foron poques les nueves escueles qu'ufiertaren esti cursu na EXB la posibilidá del so enxertamientu nes aules. La llibertá qu'esixen pa la escolarización acúrtienla vergoñosamente al nun ufiertar na práctica que tolos neños que quieran puean matriculase nesta materia. La esperiencia de que l'asturianu s'inxiere nes enseñances medies foi, cenciellamente, llamentabilísima y perllastimosa; los informes que nesti sen tán nes nueves manes dan a entender que la dexadez fo'l norte que guió a los que piensen que los llogros midense poles engañoses cifres qu'asoleyen. Callen, y bien llainamente, que nun se cumplen les condiciones mínimes esixies pa que'l trabayu puea ser granible. Una vegada más esti añu, comu los otros, sálvase la presencia de la llingua na enseñanza gracies a un profesoráu fartucu d'incompresiones y escaecimientos pero militante de la escolarización asturiana. Enxamás se dirá asgaya que si daqué enfotu tenemos nel futuru ello sofitase nos profesores de llingua asturiana. Mentantu un profesor tea nesta llucha sabremos que pue haber un mañana.

Per otru llau l'asittamientu del nuesu idioma nos

medios de comunicación sigue ensin el procuru necesariu; desaniciada cuasimente dafechu de los periódicos, radio y TV ¿Qué futuru aguarda a una llingua a lo cabero'l sieglu XX? ¿Qué proyeytos pa una TV asturiana, fecha necesariamente na llingua d'esti país? ¿Qué se fai pa torgar que la TV privada mos entremeza con comunidaes fraternes pero ayenes a los nuesos pruyimientos culturales comu pueblu? Talamente mos abulta qu'equí naide s'espreceta nin s'esmue'l y que'l peligru real suponémoslu les persones que defendemos que nun se corte pela febra'l drechu a la nuesa propia pallabra. La colonización económica y la dependencia política tienen el camín más axeitáu cuando nun se da resistencia cultural, cuando la propia llingua nun llucha nes mesmes condiciones que l'ayena.

Tampoco se llogró daqué cosa afayaíza nel tarrén toponímicu. "Obres públiques" sigue apostalgando darréu a los asturianos. Tou nueu indicador nes carrteres, tou nueu mapa nes llibrerías, ye una nueva ofensa a la cultura d'esti pueblu y niciu de nueva irresponsabilidá de quien, debiendo, nun fai a la escontra. La mesma Conseyería de Cultura incumple la propia llegalidá d'una manera que namás la inoperancia, la incapacidá y el silenciu dexen impune.

Fai más d'un añu que'l Conseyeru de Cultura nun aconceya a la Xunta de Toponimia creada pol Gobiernu asturianu. ¿Qué pue aguardase de quien asina fai? ¿Quién dexa que se puedan, tan allegremente, incumplir obligaciones públiques? Gobernar nun ye fácil, de xuru, pero debe ser perdificil que les coses resulten al drereches si les más cencielles medies tienen dalgunos xestores acompangaos pola ineficacia.

Yá nun ye que se trate d'un conseyeru enemigu de la llingua sinón d'un conseyeru que nun ye a dibuxar una política cultural, de tola cultura, ensin los complexos de la propia anéudota personal.

Falando d'ello nun alcontramos descripción meyor que les pallabres d'Ausonio refiriéndose a escritores de la dómina: "mentantu les combinaciones que fan los

espertos son maravioses, les disposiciones de los inespertos resulten grotesques". Claro que, nel futuru, a la caxigalina, al amiguismu, a la podrén, igual se llama facer bien les coses.

D'otres cuestiones d'actualidá inda tien que se falar. La primera d'elles refierse a los problemes de la fastera más occidental del Principáu. Nesti sen l'asittamientu de l'Academia ye claru, y de magar s'asoleyare la nota oficial de 2 d'Avientu de 1988 (Lletres Asturianas 31) naide oxetivamente pue llamentar desconocencia. Nella reconozse por si esplicito nun tuviere y naide s'acordare de les nueses declaraciones-el drechu a la propia fala de tolos asturianos; al mesmu tiempu úrxese al Gobiernu a facer una política llingüística amañosa y encamiéntase-y que namái él arrecostine con esa responsabilidá, competencia de so perdafechu.

Ye llamentable que daquién camiente que xorrascando'l fue occidental va matar la foguera de la reivindicación total de la llingua asturiana. Ruin facer el de los curtios.

La obcecación y el sectarismu conduz a que, a estes altures, y magar les promeses, entá nun se pidió opinión a l'Academia, cimeru muérganu llingüísticu del Principáu, sobre comu podría facese'l tratamientu llingüísticu ente'l Navia y Eo. Nin siquiera se saben guardar les formes quiciabes camentando qu'un cargu políticu lleva traxerío la ciencia infusa nes materies ayenes.

Si camienten, na alegría irresponsable, que tien que se copiar la esperiencia catalana n'Aragón enquivocaránse. Y si camienten que puen dicir una cosa agora a unos y a otros lo contrario enquivocaránse otra vegada. Pero dexemos too al tiempu.

Y falemos agora de la llamada "llei del bable", infeliz na so xénesis, curtia nel so articuláu, llaceriosa na so tramitación. Namái merez un comentariu: ye'l paradigma y semeya de la nuesa sociedá.

Daquién ufierta un proyeutu de llei y darréu ta dispuestu a retiralu de la Xunta Xeneral si nun hai pautu ente toles fuerces polítiques. La siempre lloable llamada al pautu políticu -irónica n'Asturies colos nuevos aires que gufen fuera- perconociendo les febles voluntaes ye un brinde a un únicu acuerdu posible, el que lleva a la rebaxa.

Daquién sería a alcontrar, quiciabes, otres vies más intelixentes pa caltener más altes les banderes parllamemntaries. Vistes les circunstancies, a esta Academia paez-y perbién que nun se llograre pautu dalgún porque nidiamente nun sería nin favorable nin visible. Poro, pa nós, que pase'l tiempu ye xugar con ventaya. La naturaleza nun da saltos, según diz l'aforismu, y tamién ye verdá que la hestoria enxamás brincó p'atrás.

Tou día que pase día ye que trabaya favorable a una meyor llei. Y la llei que mos aguarde na seronda meyor será que la que podien apurrinos en xunu. Ye inútil poner várganos pa tornar la mar. Y si daquién una muria llevaré perverá colos propios güeyos arregilaos cómo les foles son cachones españando. El tiempu yemos favorable. Les libertaes favorables mos son. La mocedá güei ye asturiana. Europa, la Europa moderna, será la Europa de los pueblos, la de tolos pueblos, o nun será. Nós diximos bien a les clares en qué se sofítaba'l que refugáramos l'articuláu de la llei: nun mos abulta amañoso que nun hubiere compromisu dalgún per parte de los poderes públicos. Tampoco yéremos a entender que se naguare tanto por vaciar a esta Academia de conteníu camudándo-y los sos finxos estatutarios. Hasta'l drechu a dar normativa ortográfica quier negásemos, quiciabes porque los apóstrofes, al vies siempre pa quien nun escribe y llea poco, miren pa escontra'l Gobiernu.

El nuesu asitiamentu, comu apocayá pedien bon númeru d'alcaldes socialistes y comunistes y dellos plenos d'Ayuntamientos, ye allampiar por una llei xenerosa y progresista q'interprete llargamente l'Estatutu

Pela parte de nueso tien que dexar les puertes abiertas a la necesaria cooficialidá. Tolo que nun seya dir asina empobinaos será curtio y entenderáse comu falta de compromisu de los llexisladores cola realidá sociollingüística.

En bona medida'l comportamientu del poder públicu, que nun s'atrevió enxamás a facer una política coherente y según permitien les circunstancies, ye lo qu'esplica que pudiera surdir esti garapiellu d'amigos que dieron lluz -comu'l partu de los montes- al ridículu mure de les sos fantasies imperiales morques. Ye d'aguardar qu'en tou procesu de normalización surdan voces que glayen y voginglen; sería perdifícil que se diere unanimidá en toles estayes sociales y que foren favoratibles a la llingua. Eso nun se dio nenyuri. Menos diba dase ente nós onde'l despreciu a lo propio llegó a lo más fondero. Lo que de particular tien el casu asturianu ye la entrada na griesca, comu nueos caudiellos, de dos personalidaes n'otres dómines respetaes y gūei tumbiando y arrecostinando llastimosamente coles propies y bultables contradicciones. Les analoxíes ente dambes son notories non sólo pola so vieya y mutua antipatía, sinón pola so edá, aniciu y venceyamientu al mundu universitariu. Dambes coinciden nel ataque recién a la llingua comu si una rellumante lluz los allumare comu a nueos apóstoles camín de Damascu... Mas les claves del entendimientu son cencielles a poco que se conoza'l tipu relaciones semifeudales que dieren calter hestóricu a dellos departamentos universitarios. Motivaciones estrictamente personales son l'adobu d'esta guerra lingüística, entretexies y enguedeyaes con colores diversos. Y nun hai más. Llueu vendrá acuriosar les personales llaceries con barnices intelectualoides de quien quier tapecer con conferencies d'otros les sinrazones propies; o de quien quier facer razón d'estáu la perda irreparable de les influencias vieyes. Curiosamente tol aplagoriu que se quixo llevar resúmese asina. Y poco más.

Axuntemos, si se quier, l'ausencia nes sos vides de referencies emotives asturianas. Nel so universu vital

los montes son otros montes, los chigres son otros chigres, les madres añen con otros sones.. Si-yos falta llueu -y fálla-yos- la racionalización de lo diverso y el repetu mínimu al país que los acueye, llucharán a la escontra porque yá, poles sos zunes, empicipien a sentise forasteros.

¿Cómu ye posible facer asina? ¿Cómu pue ún arrenunciar a los postulaos teóricos qu'encontraron el trabayu intelectual de munchos años, negándose agora a sí mesmu ensin una sola xustificación teórica? Si les coses enantes, fai unos años, yeren asina llingüísticamente, y podien ser asina, ¿agora yá non? ¿Cómu si enantes yera posible la normalización agora nun lo ye? ¿Cómu si enantes podía falase de llingua agora namái hai bables? ¿Cómu pue caese tan baxo? ¿Por qué nun lleer otra vegada'l **Llibru d'Alexandre** pa nun escaecer les sos enseñances?

Los maestros antiguos fueron de grant cordura trayén en sus faziendas seso e gran mesura, por esso lo metién todo en escritura, para los que veniessen meter en calentura. (756)

¿Ú la cordura de quien metiendo les coses n'escritura yá nun sabe lo qu'elli afitaba? Ún podrá alloriar pero ¿pue amoriase tanto, pue ún enchípase tanto ente los combayones, qu'escaeza lo qu'apocayá escribiere? ¿Ye tan veleidosa la ciencia llingüística o ye qu'a los sesentaitantos años, con venerables canes y rellicientes calves, son les persones les que remuden? ¿Ye ún malu o ún ye bonu, comu l'**Émile** de J. J. Rousseau, y ye la sociedá, el neñu, la fema quien fai apodrecer les coraes? Esa ye la probe seriedá y la consistencia teórica de los enemigos de la llingua. Esi ye'l so desprestixu públicu. Llevaránlu comu la carexa qu'ente carne añera.

Pero nun faigamos yá más lleña del tueru afuracáu y persepamos que nun mos llevaría xera falar de la hestoria agurrinada si nun fora porque, quien tenía que facer y nun fai, alitó cola ambigüedá una

amarraza onde pretendidamente quedaba nel términu mediu, comu arquetipu de la moderación y de les postures razonables. Comu nel casu de la fastera occidental, namái a quien teniendo que facela nun fai una amañosa, coherente y comprometida política llingüística, facemos responsable. El gran responsable. Pue que de momentu favoreza entremecer les postures y llevar el baturicú ente la xente; pero, a la llarga, la hestoria nun brinca hacia atrás. Nun se ye más ecuánime inhibiéndose, nin se ye más posáu nun entrando a la parte: los que s'amusguen nun cumpliendo cola so obligación a la llarga van merecer reconocencies poco prestoses. Maquiavelo xugó a intelixente pero una de les regles de la maldá política nun ye alcanzada polos sos epígonos: fai dañu al enemigu pero ensin que s'entere. Equí too ta yá claro y naide engaña a naide. Siempre fexemos una llamada al bon aquel, al pautu y al diálogu porque creemos nello. Pol nuesu enfotu delles vegaes xugaron cola nuesa bona fe. Agora yá nun llancremos si nun se fai l'esfuerzu necesariu. Pela parte de nueso ta fecho lo posible y d'ello tien nicios ¡y hasta que puntu los tien! quien pue facer que les coses vayan bien iguaes. Les bones pallabres presten. Tamién les declaraciones de personalidaes. Pero agora yá nun basten pallabres. Fan falta fechos. Otros fechos. Toles fuerces polítiques, tolos secretarios o presidentes de los partíos parllamentarios, tola Xunta Xeneral, tol Gobiernu asturianu, recibieron la invitación personal pa tar equí ente nós. Pela parte de nueso poco más pue facese. ¿Quién dixebra? ¿Quién torga? ¿Somos nós quien fai imposible'l diálogu?

Acabo yá. Esti Día de les Lletres axunta a muncha xente con un sanu sentimientu asturianu. Pela parte de mio nun queda otru aliendu qu'animavos a siguir trabayando solos o n'andecha. To felicitar nel nome de l'Academia a tantos grupos, sociedaes, organizaciones de toa mena que fexeron posible qu'esti día rellumare más. Y esti ye'l gran encontu pa nós porque cuandu les fuerces contraries a la llingua, asitiense onde a'asittien, tienen nel puntu de mira a

l'Academia nun ye porque sí, nin porque foi coincidencia. Ye porque persaben que nun ye posible nin el xantax nin el xuegu trapichán. Baltiando a l'Academia, quitándo-y competencies, discutiendo propuestes y negando presupuestos quedaría-yos llibre'l camín qu'empobina a nenyuri.

*Esti Día de les Lletres ta fechu col puxu de toos comu d'ello da anuncia'l cartel de Neto: Les Lletres Asturianes encóntense na **ll** del **llabrar** occidental y na **h** de la **huercia** del oriente too ello aunio a la **x** de **xuntura** asturiana que fraya toa idega dixebriega. **Llabrar con huercia la xuntura.***

Faigamos toos un esfuerzu, esixamos toos reconocer el propiu país y qu'enxamás seyan verdá les pallabres alegóriques con que se desplica a Nel y Flor, a la vuelta del so encantamientu, la murnia realidá del so pueblu que yá nun esiste.

Yá ves: la xente morrióse
n'unde había pueblu hai mar,
y utra xente nes orielles
llantó la so vecindá;
xente que cambió de llingua
pes oyeráslos falar
y non sabrás lo que dicen...

Que nun mos pase eso enxamás; que siempre afayemos el pueblu. Deberíamos deprender de la Hestoria que, siendo tan vieya ente nós, entá nun tastamos les terribles pallabres de Floro, l'hestoriador que falando de la bayura y riqueces asturesdempués de la guerra con Roma diz:

"Poru, Augustu, mandó esplotar el suelu. Trabayando, asina, baxo tierra los ástures empicipiaron a conocer los sos propios recursos y riqueces, al buscalo pa otros".

Nun repitamos la hestoria, busquemos les propies ayalgues, conozamos la nuesa tierra, alcóntremos el propiu pueblu, sintamos la propia llingua.